

Tannhelsetjenesten styrkes i innsatsen mot vold

Den svenske regjeringen øker innsatsen mot vold i nære relasjoner. En pågående utredning skal si om det er nødvendig å styrke tannhelsetjenestens rolle i arbeidet med å avdekke pasienter som er utsatt for vold.

 JOHAN ERICHS, MERAMEDIA

Det svenske sosialdepartementet utreder nå hvordan tannhelsetjenestens oppgave med å avdekke og dokumentere forekomsten av vold eventuelt kan forbedres. Det dreier seg om menns vold mot kvinner, og også om vold i andre nære relasjoner.

Formålet med utredningen er å: Evaluere tannhelsetjenestens evne til tidlig oppdagelse, behandling og dokumentasjon av skader forårsaket av menns vold mot kvinner og vold i nære relasjoner;

Evaluere om tannhelsetjenesten har tilstrekkelig kunnskap om tjenestens ansvar for personer som er utsatt for vold i nære relasjoner; Evaluere om tannhelsetjenesten i tilstrekkelig grad samarbeider med annen helse- og sosialtjeneste, når det gjelder omsorg og støtte til personer utsatt for vold; Analyse av hvordan støtte og erstatning for tannskader til ofre for vold i nære relasjoner kan forbedres.

Utdanning

Et sted de er langt fremme når det gjelder å vurdere og avdekke om pasienter er utsatt for vold, er ved den

offentlige tannhelsetjenesten i Region Uppsala, som har kurset alle ansatte om det å være utsatt for vold.

Opplæringen er gjennomført i samarbeid med Nasjonalt Centrum för kvinnofrid (NCK), et kunnskaps- og ressurscenter som gjennom et myndighetsoppdrag arbeider for å spre og øke kunnskap om menns vold mot kvinner og utvikle metoder for hvordan en skal ta hånd om voldsofre.

Opplæringen ble gjennomført våren 2021 og 600 ansatte har fått opplæring gjennom NCKs «Nettkurs om vold».

Loven gir i dag tannhelsetjenesten mulighet til å gi støtte og hjelp i en situasjon der en voldsutsatt person er villig til å ta imot informasjon om hvordan personen kan få hjelp.

– Det vi gjør er å hjelpe til der og da på klinikken, for eksempel ved umiddelbart å kontakte Kvinnofridslinjen (en nasjonal hjelpetelefon), sier Kristin Markman, tannpleier og koordinator for munnhelse ved den offentlig tannhelsetjenestes hovedkontor og ansvarlig for opplæringen.

Spørreskjema

I spørreskjemaet som skal besvares før et besøk i den offentlige tannhelsetjenesten, der hensikten er å få et



– Opplæring og diskusjoner med personalet er avgjørende for å skape trygghet blant de ansatte for å håndtere voldsspørsmålet, sier Kristin Markman, koordinator ved den offentlige tannhelsetjenesten i Region Uppsala. Foto: Elisabet Sandberg.

overblikk over pasientens helsetilstand, er det siden mai 2022 inkludert et spørsmål om pasienten har vært utsatt for trusler eller vold i nære relasjoner.

– Det er nå blitt rutine. Vi stiller spørsmålet muntlig og spørsmålet flettes inn i en sammenheng der vi spør om pasienten synes det er ubehagelig å gå til tannlegen og om pasienten har skadet tennene sine, og så kommer spørsmålet om vold har vært involvert. De fleste pasienter ser i dag på spørsmålet som naturlig og for personalet er det viktig å inkludere spørsmålet i manualen for å ha en rutinemessig håndtering, forklarer Kristin Markman.

Antallet personer som svarer bekreftende på spørsmålet om de har vært utsatt for vold, er lavt, cirka én prosent.

– Her er det mørketall. Studier fra NCK viser at 90 prosent av de som er utsatt for vold svarer nei første gang de får spørsmålet. Derfor gjentar vi alltid spørsmålet ved neste besøk, det er alltid med i helseerklæringen. Noen ganger er det viktig å gradvis bygge opp tillit for at pasienten skal åpne seg, sier Kristin Markman.

Temaet er belastet, og utsatte mennesker er ofte i et følelsesmessig dilemma i forhold til om de skal stå frem og

si at de blir utsatt for vold og trusler i et nært forhold. Det er en betydelig underreportering, og vold er ikke alltid lett å avdekke.

– Det som også kan være vanskelig er når det er en ledsager til stede, eller når pasienten ikke snakker språket eller har en funksjonshemming. Derfor bruker vi alltid en selvstendig og uavhengig telefontolk ved behov, og vi har også bildestøtte som vi kan bruke dersom det ikke er mulig å kommunisere muntlig.

Diskusjoner

– Er de ansatte komfortable med å stille spørsmålet om vold?

– De begynner å bli vant til det. Jeg pleier å sammenligne det med spørsmålet om pasienten røyker, som i begynnelsen var sensitivt, og som i dag blir sett på som helt naturlig. Vårt ansvar er å spørre og hjelpe videre, og vi må alltid ha pasientens samtykke til å sende en eventuell bekymringsmelding til kommunens sosialtjeneste, forklarer Kristin Markman.

Alle klinikker innen den offentlige tannhelsetjenesten i Region Uppsala er omfattet av NCKS-utdanning, som er

komplettert med den offentlige tannhelsetjenestens egne opplæring som er mer rettet mot tannhelsetjenestens spesifikke rolle i sammenhengen. Total opplæringstid er tre til fire timer.

– Det som mangler er diskusjonene, og derfor prøver jeg å besøke så mange klinikker jeg kan fordi det er uvurderlig å møtes ansikt til ansikt og svare på spørsmål og få innsyn i tankene til personalet. Kunnskaper på dette området er sentralt for å kunne stille spørsmål om vold.

Grunnkurset følges opp i høst med repetisjoner og eventuell tilleggsopplæring.

– Hva vil du at regjeringens utredning skal komme frem til?

– Vi ser gjerne at den tar opp spørsmålet om voldsofre situasjon og foreslår at denne gruppen får økt økonomisk kompensasjon for tannpleie, sammenlignet med hvordan det er i dag, avslutter Kristin Markman.

Utredningen skal publisere sin rapport 30. november 2023.

Rutiner

Åsa Witkowski, enhetsleder ved det nasjonale hjelpesenteret for kvinner, NCK, ser den svenske regjeringens pågående utredning om økt støtte til tannhelsesektoren som et enda videre mandat for tannhelsetjenesten som en viktig aktør i arbeidet mot forekomsten av vold mot kvinner.

– Utredningen styrker oppfatningen om at tannhelsetjenesten har en viktig rolle i arbeidet for voldsofre, gjennom å avdekke, behandle og dokumentere, sier Åsa Witkowski.

– Hva forventer dere dere av utredningen?

– Det som er viktig er et langsiktig perspektiv og at tannhelsetjenesten i økende grad inkluderes i arbeidet mot vold i nære relasjoner.

– Er tannhelsetjenestens rolle undervurdert i denne sammenhengen?

– Ja, det synes jeg. Den møter pasienter i alle aldre og følger ofte pasienten gjennom livet. I tillegg er tannhelsepersonell blant de få som har mulighet til å oppdage avvikende atferd og mønstre hos en pasient, for eksempel at de plutselig og uten grunn unnlater å møte til behandling.

Ifølge Åsa Witkowski er tannhelsetjenesten godt i gang med å innføre effektive arbeidsrutiner og kunnskap om utsatthet for vold.

– Uppsala er et godt eksempel og mange andre regioner følger etter. Jeg vil understreke at det viktigste er å etablere



– Tannhelsetjenesten utvikler seg til å bli en viktig aktør når det gjelder å avdekke vold i nære relasjoner, sier Åsa Witkowski, enhetsleder ved det nasjonale hjelpesenteret for kvinner, NCK. Foto: NCK

gode arbeidsmetoder og rutiner fremfor å forhaste seg. Arbeid mot vold krever opplæring og klinikkene må gis tid og mulighet til å leve opp til kravene, sier Åsa Witkowski.

Fordeler

Selve møtet med pasienten, i en situasjon der det kan være en bakenforliggende historie om utsatthet, er viktig for å oppdage signaler om at en pasient kan være utsatt for vold.

– Det er avgjørende for om en pasient vil fortelle, og du som personale må være forberedt på å sette av tid til å lytte. Derfor er det viktig å ta opp spørsmålet før selve behandlingen starter, forklarer Åsa Witkowski.

Sammenlignet med andre aktører har tannhelsetjenesten en rekke fordeler når det gjelder muligheten til å avdekke vold i nære relasjoner: besøkene gjentas, gode relasjoner kan bygges og opplæring i voldsutsetting blir mer og mer vanlig i klinikkene.

– Tannhelsetjenesten kan bli enda mer sentral i å avdekke vold. Det er mye uavdekket. Temaet er spesielt tabubelagt blant middelaldrende og eldre, og mørketallet kan være så høyt som 80 prosent, avslutter Åsa Witkowski.